

"És convenient que tots ens fem autocrítica"

Josep Caminal (Barcelona, 1950) és director general del Gran Teatre del Liceu des de l'1 d'abril de 1993. Caminal reflexiona sobre els esdeveniments que s'han anat seguint des de l'incendi, l'últim dels quals protagonitzat per l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, amb unes polèmiques declaracions.

Tan bon punt s'ha acabat el parèntesi estival, el Gran Teatre del Liceu ha tornat a ser notícia. El dia 5 de setembre se signava la cessió de la titularitat del teatre —que els propietaris passen a les administracions— i es creava la Fundació Gran Teatre del Liceu que, a partir de la reobertura del teatre, en serà l'òrgan gestor. Però no tot va passar com era previst o previsible. Si l'acord es va signar, en canvi, per primera vegada després de l'incendi, es trencava el consens institucional. El Saló dels Miralls del Gran Teatre del Liceu es convertia en l'escenari de la primera batalla electoral pel relleu a l'alcaldia de Barcelona, la primavera del 1995. Pasqual Maragall, davant la mirada sorpresa del president Pujol, afirmava que el Liceu s'havia començat a cremar el 1990 pels entrebancs que havien posat els grups de l'oposició municipal, en aquell moment, a la reforma del teatre. Més complicacions apareixien a l'horitzó.

Polèmica a banda, l'engranatge del Liceu s'ha tornat a posar en marxa. I al davant de la màquina Josep Caminal, que no vol fer més sang, apel·la a l'autocrítica compartida i afirma que tots els aspectes que podrien dificultar la reconstrucció del teatre per al 1997 ja han estat resolts.

Josep Caminal pren, des del principi, un to reflexiu. És com si, per primera vegada després de l'incendi, gosés pensar en veu alta. Escoltar-lo és talment com mirar des del forat del pany del teatre la història més recent del Liceu. Així sí, una història tamisada amb la prudència que caracteritza l'ànima de tot gestor.

—*Senyor Caminal, ara més sol que mai?*

—Ara més sol que mai, no. Ben al contrari. Del que simbolitza l'acte del 5 de setembre, jo me'n sento molt partícip. Ara bé, durant aquests mesos de després de l'incendi, sí que hi ha hagut moments de solitud. M'imagino que el preu del càrrec implica assumir riscos i responsabilitats, fins i tot aquelles que no em pertocuen. Però, en una situació excepcionalment difícil, s'enyoren actituds més contundents de suport. Perquè són moments en què trontolles i et qüestionen si vals per al que estàs fent.

—*Aquesta solitud en què l'ha fet pensar?*

—Els anys 80 tothom tenia clar que era urgent la remodelació del teatre, no per raons de seguretat, sinó per l'evolució de la concepció operística. L'espai escènic havia quedat obsolet i, a més, calia resoldre el que fins llavors eren pedaços en qüestions estructurals del teatre. Inexplicablement, si era clara la urgència de la remodelació, per què no es va fer? Al meu entendre per tres raons: hi havia manca de consens institucional; el projecte no s'adequava a les possibilitats reals del país (nosaltres no som ni Nova York ni París); i no s'aconseguia la complicitat social que era necessària (per exemple, el Liceu havia de ser més sensible a la situació dels veïns afectats).

—*Les administracions no van ser prou eficaçes per a resoldre aquests entrebancs?*

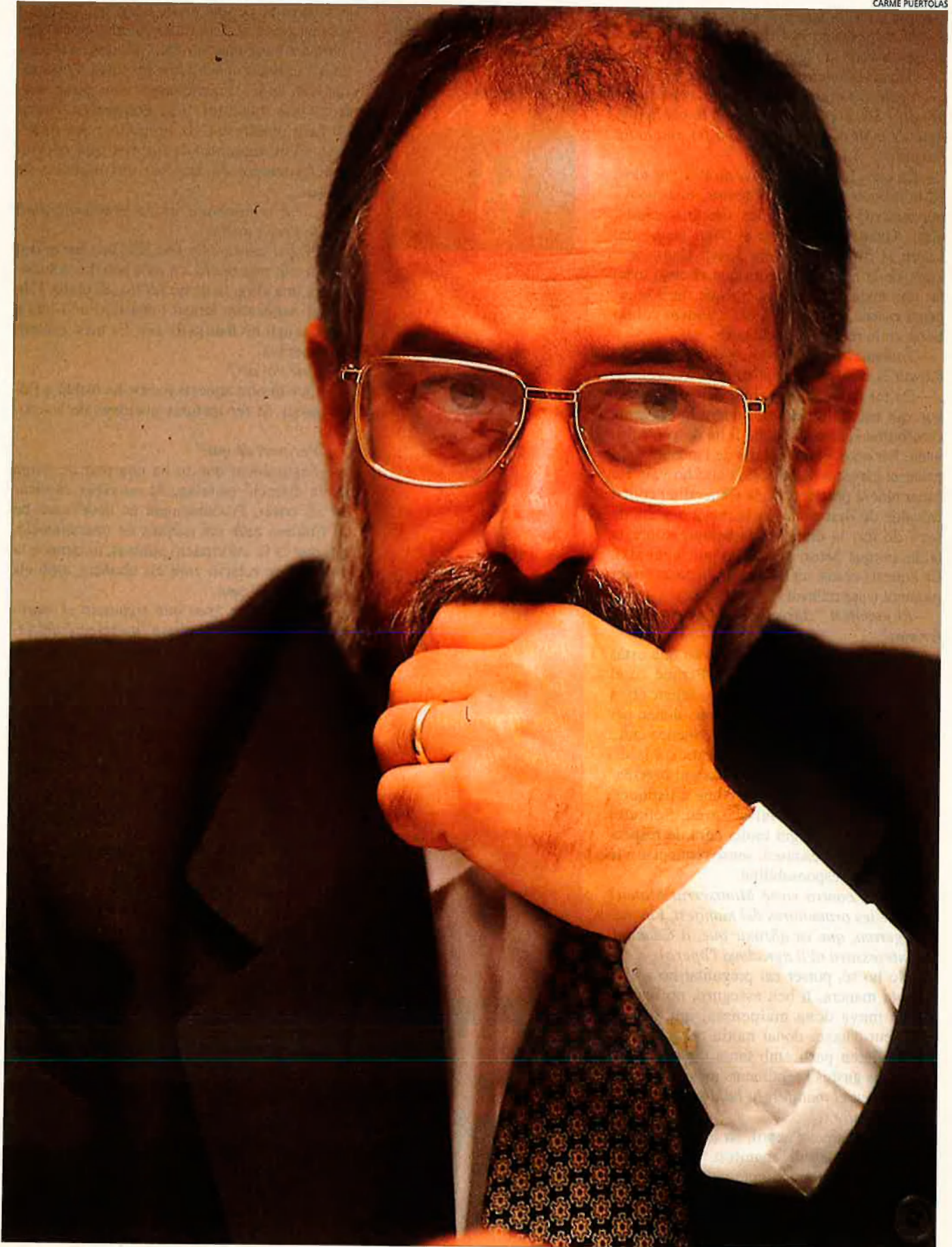
—No és això. El que passa és que en moltes ocasions sembla que predomini el cost electoral, en la política contemporània. En canvi, a mi, em sembla que tot podria ser més senzill. S'hauria de ser capaç de dir que l'acció ha estat del tot fortuït —que és la veritat—, però que, sens dubte, si en el seu moment haguéssim estat capaços d'afrontar la remodelació, ara no parlariem de l'incendi.

—*El Liceu, doncs, es va començar a cremar els anys 80 i no pas els 90?*

—De cap manera. Però, si ens endinsem en l'autocrítica —deixant clar que jo també me'n faig partícip—, hem d'admetre que, en la dècada dels 80, tot i reconèixer que hi va haver un discurs operístic de gran qualitat, no vam ser prou capaços d'assenyar les bases d'una gestió prou rigorosa per a evitar, per exemple, la ficció pressupostària. Aquesta ficció no ha fet sinó germinar en un tumor molt cancerigen, que, si no es neutralitza, amb el temps se't pot menjar viu.

—*Les declaracions de Pasqual Maragall no han estat precisament una autocrítica.*

—És molt legítim i convenient que tots plegats ens fem la pròpia autocrítica, per uns fets que ningú no ha de disminuir. El que no és correcte, atesa la història recent del Gran Teatre del Liceu, i el paper que hi han tingut les administracions, és assenyalar amb el dit la culpabilitat de l'altre. Furgant en aquest sentit no resoldrem mai res. Per tant, em nego a participar en un cli-

ma que s'havia superat arran de l'incendi.

—*El trencament del consens institucional pot perjudicar la reconstrucció del teatre?*

—Ni me'l plantejo, aquest supòsit.

—*Vostè ha manifestat alguna vegada en privat: "Sóc el pim-pam-pum de la pel·lícula. Això és molt dur. El destí m'ha fet una mala passada".*

—És cert. La història, que moltes vegades, en la mesura que passa el temps, està menys per matisos i tendeix a les simplificacions, dirà: "Quan es va cremar el Gran Teatre del Liceu el director es deia Josep Caminal". Però, de la mateixa manera que el destí m'ha fet una mala passada, espero que me'n compensi essent director el 1997 i podent col·laborar en la reobertura del teatre.

—*Tanmateix, vostè va presentar la dimissió davant la comissió executiva del consorci...*

—En tot moment he volgut deixar ben clar que qui està al davant del teatre ha de tenir credibilitat i, alhora, també li ha de venir donada. Per això, el mateix dia de l'incendi vaig posar el càrrec a disposició, i així ho vaig fer saber tant al president de la Generalitat com a l'alcalde de Barcelona. És la meua manera de ser i de fer: la dimissió és sempre sobre la taula, perquè penso que és bo que sigui així. En aquests casos, un ha d'estar disposat en tot moment a ser rellevat.

—*El manifest "Barcelona vol òpera" li va fer mal?*

—Sí, és un d'aquells moments en què estàs disposat a llençar la tovallola. Perquè en el manifest es diuen coses que no tenen res a veure amb la realitat. Per exemple, donen per suposat que hi ha una gran desavinença entre el director artístic, Albin Hanseroth, i la direcció del teatre, fruit de la constant ingerència de la direcció en les accions artístiques. Aquesta acusació és falsa i greu. Sobretot quan sempre he tingut molta cura de respectar els espais de cadascú, sense renunciar a la meua última responsabilitat.

—*Què té contra vostè Montserrat Mateu? [Una de les promotores del manifest, i la més bel·ligerant, que va afirmar que, a Caminal, ni li interessava ni li agradava l'òpera].*

—No ho sé, potser cal preguntar-ho a ella. De tota manera, li ben asseguro, no fos cas que la meua dona malpensés, que no sóc conscient d'haver donat motiu perquè la senyora Mateu parli amb tanta contundència dels meus gustos i sentiments més íntims.

—*Però en el manifest hi ha arguments difícils de rebatre...*

—Tots hi estem d'acord, en la part substancial del contingut del manifest. Una altra cosa és que, tenint en compte els recursos amb què comptem, no es pugui mantenir una temporada d'òpera amb la mateixa intensitat que les anteriors. Ara l'objectiu prioritari és la re-

"En la dècada dels 80, tot i reconèixer que hi va haver un discurs operístic de gran qualitat, no vam ser prou capaços d'assentar les bases d'una gestió prou rigorosa per a evitar, per exemple, la ficció pressupostària."

construcció, perquè sense un espai estable i solvent per a fer front a les produccions operístiques habituals, no fóra possible de mantenir l'activitat operística a la ciutat. Transitòriament, doncs, organitzarem unes programacions més modestes, amb l'esperança —i així ho hem manifestat als promotors del manifest— d'incrementar les obres que oferim aquesta temporada, que per una urgència de temps...

—*...La temporada es va preparar amb massa precipitació?*

—Sí, per causa dels fets. Els fets no et donaven cap més opció. O, més ben dit, te'n donaven una altra, la de no fer res. Si el dia 1 de febrer haguéssim tancat i passi-ho bé i tots a casa, ningú no hauria dit res. És més, tothom ho esperava.

—*Què vol dir?*

—Que durant aquests mesos he trobat a faltar ganes de fer lectures positives de les coses.

—*Per part de qui?*

—Segurament que hi ha una part de culpa de la direcció mateixa, de no saber explicar bé les coses. Probablement no hem resolt bé la fluïdesa amb els mitjans de comunicació, pel que fa la informació puntual, ni tampoc la fluïdesa de relació amb els abonats, amb els assidus de la casa.

—*Li va saber greu que signessin el manifest persones vinculades a la direcció del Liceu abans que vostè n'assumís la gestió, com Josep M. Busquets?*

—Sí, no tinc per què amagar-me'n, i entre més coses perquè, si una persona ha d'entendre millor que ningú el que ha succeït al teatre i ha d'adoptar més que ningú una actitud de prudència en aquests moments excepcionals, aquesta és l'administrador anterior. No s'hi val a dir, l'endemà de l'incendi, "jo ja ho deia". Perquè, de la mateixa manera que abans em referia a la necessària autocrítica que ens hem de fer tots plegats, ell no en resta exclòs d'aquesta autocrítica.

—*Quina gravetat atribueix a la marxa de responsables artístics que s'ha anat produint des de l'incendi?*

—Aquesta afirmació no és certa. Es tracta d'una intoxicació més. Però, anem per parts, perquè vull que quedi ben clar. Al director de l'orquestra, el mestre Uwe Mund, se li ha acabat el contracte ara i, senzillament, no ha donat opció a la direcció del teatre a plantejar-se si convé de renovar-l'hi o no. Ell mateix, just poques hores després d'haver-se cremat el teatre, va fer unes declaracions —ni desmentides, ni matisades— dient que el Liceu havia deixat de tenir cap interès professional per a ell a partir de l'incendi.

—*Ja tenen substituït?*

—Resulta que molt a prop nostre tenim

l'Orquestra Nacional de Catalunya, que no té director titular. I no hi ha hagut cap terratrèmol. Tothom aconsella que el nomenament d'un director titular no sigui una decisió precipitada, i és bo de fer participar en la decisió els professors de l'orquestra. D'una altra banda, l'assistent principal de l'orquestra, el mestre Pérez Batista, durant els darrers anys ha estat qui de veritat ha fet les funcions de preparador de l'orquestra, per les absències del director.

—*Hi ha hagut altres renunciacions, com la del director tècnic, Josep M. Folch.*

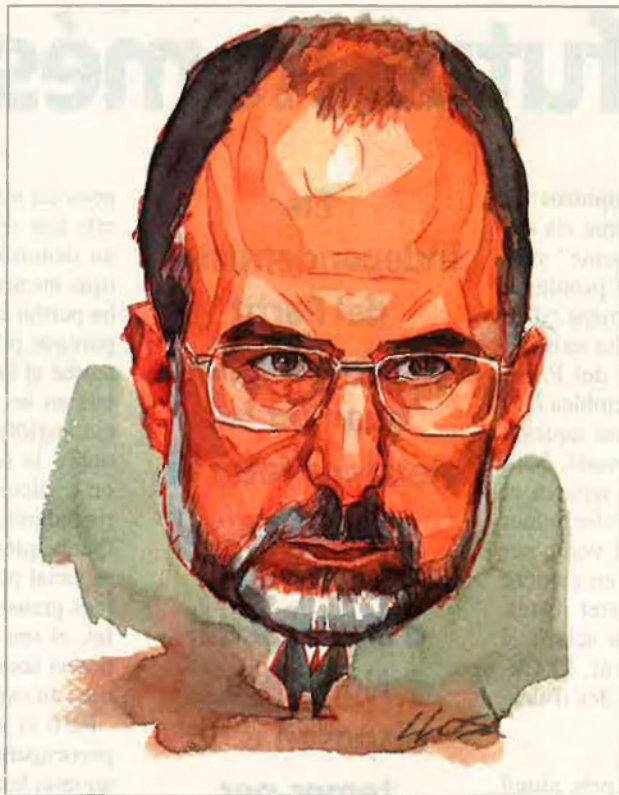
—El senyor Folch, i segons les seves pròpies paraules, dites en un indret tan seriós com és davant el jutge, va manifestar que la seva activitat se centrava exclusivament a muntar i a desmuntar escenografies. Potser tard, sens dubte, s'ha fet evident que des de fa molts anys el teatre no tenia director tècnic, sinó un

senyor que muntava i desmuntava escenografies. No vull anar més enllà, em quedo amb les paraules de l'interessat. També voldria aclarir que, en l'organigrama del teatre, hi havia una certa disfunció, perquè el director tècnic ha d'estar per sota de la direcció artística, cosa que no era així en el teatre. La categoria del senyor Folch era del mateix nivell que la d'Albin Hänseroth. I entenc que això no pot ser. El director artístic s'ha de consolidar com el segon càrrec en importància del teatre, a través del qual es genera tota l'activitat artística. I puc manifestar que, una vegada més sota la iniciativa del director artístic, busquem la persona més adequada per a cobrir aquesta plaça.

—*Albin Hänseroth també ha manifestat la voluntat d'abandonar el Liceu a partir del 1997.*

—El director artístic manifesta en un moment determinat que hi ha converses perquè, a partir del 1997-98, vagi al teatre d'Hamburg. No hi ha contracte signat. Ell ha manifestat que, si marxa, no serà per desavinences amb la direcció general. Al contrari, s'ha fet evident la coincidència de criteris i l'afinitat en el treball. I jo he manifestat, una i mil vegades, que d'aquí al 97 trobaré la manera de convèncer-lo perquè el que avui només és una temptació no es converteixi en realitat.

—*Es diu que alguns dels centres operístics més prestigiosos del món han convidat el Cor i l'Orquestra del Liceu a actuar-hi. Per exemple el Metropolitan de Nova York. Per*

—Té por que passi allò que ningú no vol que passi: tenir un teatre, però sense òpera? —Home, amb un expedient de regulació pactat amb el personal, amb una temporada en marxa que garanteix cinc títols..., les parets no quedaran buides. De totes maneres, si jo avui admets —cosa que algú s'ha atrevit a insinuar— que dos anys sense temporada operística a la ciutat de Barcelona podrien fer perdre afecció, seria tant com insultar les persones vinculades de tota la vida al Liceu, seria dubtar de l'existència de 150 anys d'òpera a Barcelona i del gruix que hi ha darrere la gent que, en aquest país, es considera amant de l'òpera.

què no es duen a terme aquestes iniciatives?

—Certament, hi ha hagut una actitud de solidaritat dels teatres de tot el món arran del desastre que ha afectat el Gran Teatre del Liceu. Una altra cosa és que hi hagi hagut oferiments concrets de contractes per al Cor i l'Orquestra. Aquests no han arribat de cap coliseu operístic d'abast internacional. En tot cas, els oferiments concrets que hem tingut, ja s'han realitzat, com el d'Atenes.

—*Abans ha dit que espera col·laborar en la reobertura del Liceu l'any 1997. Durant els anys que vénen tot serà més fàcil?*

—Sens dubte, el que podia dificultar més l'execució de la reconstrucció del teatre ja s'ha resolt. L'incendi, en tot cas, ha generat un revulsiu que ha fet possible allò que no vam ser capaços de fer els anys 80: crear el consens institucional;

afrontar el projecte amb realisme, ajustant-lo a les nostres possibilitats; i aconseguir la complicitat de la societat i la seva actitud vigilant a fi que es compleixin els compromisos. I tot això ha fet que el conveni de finançament, la cessió de la titularitat, la reforma dels estatuts, la negociació amb els veïns afectats i l'avantprojecte de reconstrucció siguin degudament formalitzats i resolts.

—*Malgrat tot, vostè és optimista.*

—És clar. Ara ja s'ha constituït la Fundació, que serà un òrgan fonamental. Perquè, quan es torni a obrir el teatre, un dels objectius que perseguim és el de dissenyar un discurs que tingui una major transcendència social. A través de la Fundació s'impulsarà la creació del taller d'òpera per incorporar els joves del país al futur operístic; es pretén incrementar l'afecció; vincular-nos amb l'Institut del Teatre mitjançant conveni i amb alguns altres centres del món de la docència...

Perquè en aquests anys de jove democràcia, hem estat capaços de construir els equipaments culturals però no hem sabut prou bé gestionar-los i dotar-los de contingut. Si, aquesta situació, la traslladem al Liceu, veiem que hi ha hagut un esforç molt important de les administracions en el camp presupostari. I precisament perquè s'hi han esmerçat tants recursos públics, han d'anar acompanyats d'una major rendibilitat social. A la nostra generació, se li ha de demanar molta més eficàcia a l'hora d'administrar la gestió pública.

Montserrat Serra